

Sygn. akt III AUa 2161/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Beata Michalska (spr.)

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska

SSA Dorota Rzeźniowiecka

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 października 2016 r. w Ł.

sprawy **M. K. (1)**

przy udziale zainteresowanego M. K. (2)

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.**

o ustalenie ubezpieczenia

na skutek apelacji M. K. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 5 października 2015 r. sygn. akt V U 332/15

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 w zakresie, w jakim ustala podstawę wymiaru składek odpowiadającą najniższemu wynagrodzeniu w gospodarce i umarza postępowanie w tej części.

Sygn. akt III AUa 2161/15

UZASADNIENIE

Decyzją z 12 stycznia 2015r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. stwierdził, iż M. K. (1) nie podlega od dnia 21 sierpnia 2014 r. ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej z firmą (...) w P. wobec stwierdzenia, że umowa o pracę została zawarta dla pozorów.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył M. K. (1), wnosząc o jej zmianę i ustalenie, że podlega ubezpieczeniu pracowniczemu od 21 sierpnia 2014 r. do nadal.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu wezwał do udziału w sprawie jako zainteresowanego M. K. (2).

Wyrokiem z 5 października 2015r., w sprawie o sygn. akt VU 332/15, Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że odwołujący się podlega ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę z firmą (...) w P. od 21 sierpnia 2014 r. do 31 sierpnia

2016r. z podstawą wymiaru składek odpowiadającą najniższemu wynagrodzeniu w gospodarce (punkt 1 wyroku) i orzekł o kosztach procesu (punkt 2).

Rozstrzygnięcie zapadło po następujących ustaleniach faktycznych i prawnych:

M. K. (1), lat 52, o wykształceniu średnim technicznym, z zawodu technik mechanik, przez 30 lat - do 30 września 2011 r. pracował w zawodzie mechanika samochodowego w oparciu o umowę o pracę w (...) S.A. w P. Region (...). Później przez około 2 lat prowadził działalność gospodarczą w zakresie mechaniki pojazdowej, którą zawiesił w 30 maja 2014 r. Od 25 czerwca do 20 sierpnia 2014 r. był zarejestrowany jako bezrobotny. Odwołujący się jest ojcem M. K. (2), który prowadzi od 1 marca 2011r. działalność gospodarczą pod firmą (...) zajmował się pośrednictwem w obrocie nieruchomościami, a od 1 sierpnia 2013r. zajmuje się hurtowym handlem materiałami drzewnymi, płytami drewnopochodnymi. Przed spornym zatrudnieniem firma nikogo nie zatrudniała. Wszystkie czynności związane z jej działalnością wykonywał M. K. (2), który jednocześnie pracuje w pełnym wymiarze godzin od 8 do 16 lub od 9 do 17 w firmie (...) Sp. z o.o. w W. Oddział w P. i zarabia netto około 4.000 zł. W maju 2014 r. M. K. (2) doznał urazu nogi. Przez okres około 2 tygodni był unieruchomiony, następnie poruszał się na wózku oraz przy użyciu kul. Za rok 2013 M. K. (2) z tytułu działalności gospodarczej wykazał przychody wynoszące 759.565,63 zł i koszty – 708832,33 zł., czyli dochód wynoszący – 50733,30 zł. Za rok 2014 r. wykazano przychód 113.3466,10 zł i dochód – 3.165,76 zł.

Od 1 sierpnia 2013 r. w związku z poszerzeniem przedmiotu działalności firmy o handel drewnem i materiałami drewnopodobnymi obroty firmy są stabilne. Firma ustala, jakiego asortymentu potrzebują odbiorcy i jakim dysponują dostawcy, uzgadnia, jakie ilości danego asortymentu potrzeba, zamawia towar u dostawcy, który dostarczał go do odbiorcy. (...) między dostawcą i odbiorcą odbywało się telefonicznie lub elektronicznie.

W dniu 21 sierpnia 2014 r. M. K. (1) i (...) M. K. (2) sporządzili umowę o pracę na czas określony od 21 sierpnia 2014 r. do 31 sierpnia 2016 r. na stanowisko – kierownika regionu, specjalisty ds. sprzedaży w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem 6.500 zł miesięcznie brutto. Do zakresu obowiązków pracownika należało: reprezentowanie firmy na terenie kraju, dbałość o wizerunek firmy, zachowanie tajemnicy dotyczącej spraw związanych z firmą, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów handlowych z nowymi i obecnymi klientami, zbudowanie rynku zbytu na towary handlowe z podziałem na regiony oraz jego nadzór i bieżący monitoring, pozyskiwanie i tworzenie nowych baz klientów, grupowanie klientów we regionów i asortymentu zużywanego towaru, poszukiwanie klientów na materiały płytowe i drzewne, utrzymywanie kontaktów z już istniejącymi klientami firmy, przeprowadzanie rozmów i spotkań z klientami, pozyskiwanie potencjalnych klientów i utrzymywanie z nimi kontaktów, pozyskiwanie nowych dostawców towarów handlowych dla firmy, monitorowanie klientów, składanie ofert zbieranie zamówień, ustalanie terminów dostaw, wysyłka towarów, organizowanie spotkań biznesowych, wystawianie faktur i wz, specyfikacji, ofert, wysyłka pocztą korespondencji, przekazywanie właścicielowi informacji o rynku i konkurencji, dowóz do klientów próbek materiałów, uczestnictwo w szkoleniach, spotkaniach, targach i wystawach. Sporządzone zostały listy obecności, listy płac, podanie o pracę z 18 sierpnia 2014 r., zakres obowiązków. Pracownik przedstawił zaświadczenie lekarskie o zdolności do pracy z 21 sierpnia 2014r. i został zgłoszony do ubezpieczenia społecznego w terminie. Od 9 września 2014r. odwołujący korzysta ze zwolnień lekarskich z powodu operacji przepukliny pępkowej. Jak ustalił Sąd Okręgowy, w dniu 25 kwietnia 2014 r. podczas wizyty lekarskiej w Lecznicy C. w P., zalecono leczenie operacyjne przepukliny w trybie planowym . Odwołujący się był hospitalizowany od 9 do 10 września 2014 r.

Sąd Okręgowy ustalił , że w ramach świadczonej pracy odwołujący się miał osobisty i telefoniczny kontakt z klientami: (...) SA w O., Zakład (...), (...) w O. W., Stolarstwo – M. R., Stolarstwo H. K., (...) R. W., (...) S. w S., 12 razy był w służbowych podróży. W ocenie Sądu I instancji, sporna umowa o pracę był faktycznie realizowana, odwołujący się w ramach tej umowy faktycznie świadczył pracę.

Sąd Okręgowy odmówił jednak wiary zeznaniom odwołującego się i zainteresowane- go w części dotyczącej wysokości ustalonego przez strony wynagrodzenia za pracę. Pracownik nie miał jakichkolwiek kwalifikacji do pracy, którą miał wykonywać. Sporządzenie umowy o pracę z wysokim wynagrodzeniem z osobą bez kwalifikacji, bez przygotowania zawodowego w danym kierunku, ojcem zainteresowanego w sprawie, wskazuje na to, iż celem tego było uzyskanie

wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Wykazane wyniki pracy nie wskazują na szczególne osiągnięcia w pracy M. K. (1) bądź, aby jego praca wywołała istotny wzrost obrotów firmy czy liczby klientów. Wynagrodzenie było oderwane od ewentualnych rezultatów pracy. Również wykształcenie odwołującego się nie są takiego stopnia, aby uzasadniały wysokość ustalonego wynagrodzenia. Dodatkowo Sąd Okręgowy wziął pod uwagę realia gospodarcze i zwrócił uwagę, że zainteresowany będąc specjalistą w dochodowej branży osiąga zarobki rzędu 4.000 zł.

W uzasadnieniu stanu prawnego przywołano art. 6, 8 ust.1 i art.11 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.:Dz.U. z 2013r., poz. 1442 z późn. zm.) oraz art. 22 Kodeksu pracy.

W ocenie Sądu I instancji, Zakład Ubezpieczeń Społecznych może kwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzającej do obejścia prawa. Zacytowany został wyrok Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2005 r., w sprawie III UK 89/05, iż ustalenie w umowie o pracę rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę, może być w konkretnych okolicznościach uznane za nieważne jako dokonane z naruszeniem zasad współżycia społecznego, polegającym na świadomym osiągnięciu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu (art. 58 p 3 kc w związku z art. 300 KP). Nadto przywołano uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005 r., sygn. II UZP 2/05, zgodnie z którym odpowiednie zaś stosowanie art. 58 k.c. pozwala na uściślenie, że postanowienia umowy sprzeczne z ustawą albo mające na celu jej obejście są nieważne, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, a sprzeczne z zasadami współżycia społecznego – nieważne bezwzględnie. Ocena wysokości wynagrodzenia umówionego przez strony powstaje także na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych, gdyż do ustalenia wysokości składek na ubezpieczenie społeczne znaczenie ma nie tylko fakt dokonania wypłaty wynagrodzenia w określonej wysokości. Umowa o pracę wywołuje skutki także pośrednie, w tym kwestii wysokości składki. W konsekwencji prowadzi do uzyskania odpowiednich świadczeń. Są to skutki doniosłe zarówno dla ubezpieczonego jak i dla interesu publicznego. Należy zatem uznać, że ocena postanowień umownych może i powinna być dokonana z punkt widzenia ubezpieczeń społecznych. W związku z tym nadmiernemu uprzywilejowaniu płacowemu pracownika w prawie ubezpieczeń społecznych – w okolicznościach każdego wypadku – można przypisać zamiar nadużycia świadczeń przysługujących z ubezpieczenia. Alimentacyjny charakter tych świadczeń oraz zasada solidaryzmu wymagają, żeby płaca stanowiąca podstawę wymiaru składki nie była ustalana ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej i żeby rażąco nie przewyższała wkładu pracy, w konsekwencji, żeby składka nie przekładała się na świadczenie w kwocie nienależnej.

W konkluzji swojego stanowiska Sąd Okręgowy wskazał, że strony zawarły umowę o pracę i umowa ta była realizowana. Zainteresowany miał potrzebę i możliwość zatrudnienia pracownika, a odwołujący się miał możliwość wykonywania pracy i pracę faktycznie wykonywał za wynagrodzeniem. Dlatego przyjęto, że odwołujący się, jako pracownik firmy (...), posiada ważny tytułu ubezpieczenia społecznego od 21 sierpnia 2014 r. W tym zakresie zaskarżona decyzja podlegała zmianie w myśl art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Jednocześnie Sąd Okręgowy zakwestionował wysokość wynagrodzenia ustalonego na poziomie 6.500 zł. miesięcznie, jako wynagrodzenie w kwocie przekraczającej granicę płacy słusznej i sprawiedliwej, pozostające w dysproporcji do realnych dochodów z działalności gospodarczej i sytuacji finansowej zainteresowanego. Zgłoszenie do ubezpieczenia pracowniczego z określonym wynagrodzeniem dotyczyło zamierzonego krótkotrwałego wykonywania umowy za wysokim wynagrodzeniem, aby uzyskać wysokie świadczenie z ubezpieczenia chorobowego. Odwołujący już przed sporządzeniem umowy wiedział, iż czeka go zabieg operacyjny i związana z tym niezdolność do pracy. Tym samym przeciętny stosunek wysokości świadczenia pozostawał w oderwaniu od wniesionej składki, gdyż uiszczone składki za krótki okres ponad jednego miesiąca umożliwiło korzystanie z wielomiesięcznego świadczenia ubezpieczeniowego w odpowiednio wysokiej kwocie. W tym wypadku ustalenie nadmiernie wysokiego wynagrodzenia za pracę uznać należy za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i jako takie nieważne. Pozostała część umowy pozostaje jednak w mocy. Zamiast nieważnych postanowień umownych określenie wynagrodzenia odwołującego według stawki wynagrodzenia najniższego w gospodarce wydaje się zasadne. Stąd odwołanie podlegało oddaleniu w myśl art. 477¹⁴

§ 1 k.p.c. co podstawy wymiaru składek z tytułu zawarcia umowy o pracę, ponad kwotę odpowiadającą najniższemu wynagrodzeniu w gospodarce w sierpniu 2014 r.

Apelację od powyższego wyroku wniósł odwołujący się M. K. (1), zaskarżając wyrok w części, w jakiej Sąd I instancji ustalił, jako podstawę wymiaru składek, najniższe wynagrodzenie w gospodarce, formułując zarzut: - naruszenia art.328 §2 k.p.c. przez niewskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, tj. dowodu potwierdzającego ustaloną wysokość podstawy wymiaru składek, - naruszenia prawa procesowego wskutek przekroczenia zasady swobodnej oceny dowodów, w szczególności art. 233 § 1 k.c., poprzez rozpoznanie sporu bez wszechstronnego zbadania wszystkich istotnych okoliczności oraz ustalenie, że przyjęte w umowie o pracę wynagrodzenie jest zbyt wysokie.

W konkluzji swojego stanowiska apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, że M. K. (1) podlega ubezpieczeniu społecznemu pracowników z tytułu zatrudnienia w (...) M. K. (2) w P. od dnia 21 sierpnia 2014 r. do 31 sierpnia 2016r. z podstawą wymiaru składek w kwocie 6.500 zł. oraz zasądzenie kosztów procesu wg norm przepisanych, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja odwołującego się odniosła skutek, aczkolwiek z innych przyczyn niż wskazane w zarzutach, gdyż Sąd Okręgowy w części, której dotyczą zarzuty apelacji, wyrokował co do przedmiotu nieobjętego ani treścią zaskarżonej decyzji, ani odwołaniem ubezpieczonego.

Zgodnie z art.321§ 1 k.p.c., Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przepis art. 321 k.p.c. wyraża kardynalną zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania, według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie (ne eat iudex ultra petita partium), a więc nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić czegoś jakościowo innego albo w większym rozmiarze lub uwzględnić powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8 października 2015r., w sprawie o sygn. akt I UK 452/14, LEX nr 1816588). Jak zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu cyt. wyroku, z ukształtowanego orzecnictwa Sądu Najwyższego i poglądów doktryny wynika jednoznacznie, że odwołanie od decyzji organu rentowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych pełni rolę pozwu i wszczyna postępowanie sądowe (tak postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UK 105/98, OSNAPiUS 1999 Nr 16, poz. 529 oraz z dnia 26 września 2005 r., II UZ 52/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 254). Przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a między stronami spornych; poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 601 oraz z dnia 25 maja 1999 r. II UKN 622/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 591). A zatem w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania wyznacza decyzja, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i art. 477¹⁴ k.p.c.) i tylko w tym zakresie podlega ona kontroli sądu zarówno pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności (zob. post. SN z dnia 18 stycznia 2008r., II UZ 43/07, LEX nr 442809, wyrok SN z dnia 18 lutego 2010r., III UK 75/09, OSNP 2011/15-16/215, post. SN z dnia 22 lutego 2012r., II UK 275/11, LEX nr 1215286). W rezultacie przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś, o czym organ rentowy nie decydował. Kontrolna rola sądu musi zatem korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210).

W niniejszej sprawie organ rentowy stwierdził w zaskarżonej decyzji z 12 stycznia 2015r., że M. K. (1) nie podlega, jako pracownik u płatnika składek (...) M. K. (2), obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym od 21 sierpnia 2014r. A zatem przedmiotem rozstrzygnięcia organu rentowego była tylko kwestia niepodlegania przez odwołującego

się ubezpieczeniu pracowniczemu. Również odwołanie pracownika odnosiło się wyłącznie do odmowy objęcia go pracowniczym tytułem ubezpieczenia społecznego, co wytyczyło zarówno przedmiot, jak też granice sporu. Słusznie Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie z odwołania od decyzji o niepodleganiu pracowniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych sądy ubezpieczeń mogą ustalić nie tylko podleganie temu tytułowi, ale także zweryfikować zawyżoną podstawę wymiaru samookreślanych i opłacanych przez płatnika składek, lecz wyłącznie wtedy, gdy podstawa wymiaru objęta została treścią zaskarżonej decyzji i przedmiotem odwołania, co jednak w niniejszej sprawie nie wystąpiło. W takiej sytuacji (gdy w sporze jest decyzja ustalająca wyłącznie podleganie bądź niepodleganie ubezpieczeniom społecznym) konkretna wysokość podstawy wymiaru składek może stanowić przedmiot odrębnej decyzji i ewentualnego od niej odwołania. Sąd I instancji ustalając w niniejszej sprawie wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie, zmienił zaskarżoną decyzję w zakresie nieistniejącym, nie objętym rozstrzygnięciem organu rentowego, który badał wyłącznie kwestię istnienia spornego podlegania pracowniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego. Tym samym rozstrzygając kwestię wysokości podstawy wymiaru składek na sporne ubezpieczenie pracownicze wyrokował co do przedmiotu, który nie był objęty zaskarżoną decyzją i odwołaniem od tej decyzji.

Z uwagi na zakaz orzekania co do przedmiotu, który nie był objęty treścią zaskarżonej decyzji oraz wniesionego od niej odwołania usuwa się spod kontroli instancyjnej merytoryczną poprawność orzeczenia wydanego z naruszeniem art. 321 k.p.c. Nie ma bowiem w sprawie niniejszej procesowej możliwości zweryfikowania potencjalnie zawyżonej wysokości wynagrodzenia uzgodnionego przez strony umowy o pracę, które stanowiło podstawę wymiaru składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne odwołującego się, jak też odniesienia się do argumentacji Sądu Okręgowego, uzasadniającej obniżenie tej podstawy do kwoty minimalnego wynagrodzenia w gospodarce.

W rezultacie uwzględniając niesporne ustalenia faktyczne oraz poczynione w oparciu o nie rozważania prawne, należało na podstawie 386§3 k.p.c. uchylić rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zawarte w punkcie 1 wyroku w zaskarżonej części, jako niedopuszczalne i postępowanie w tym zakresie umorzyć.